

Ášši/Sak 011/22	Sametingsrádet – plenumsaker	Dato: 05.09.2022-05.09.2022
-----------------	------------------------------	-----------------------------

Ášši/Sak 033/22	Sametingets plenum	Dato: 11.10.2022-14.10.2022
-----------------	--------------------	-----------------------------

Sametingsrádets redegjørelse om samisk visuell kunst

	Arkivsaknr. 22/3821
--	------------------------

Saksframlegg

Innhold

[Sametingsrádets redegjørelse om samisk visuell kunst 2022](#)

[Saksframlegg](#)

[Innledning](#)

[Sametingsrádets initiativ](#)

[Definisjoner og avgrensninger](#)

[Hva er samisk visuell kunst?](#)

[Hvem er de samiske visuelle kunstnerne?](#)

[Det samiske kunstfeltet på norsk side av Sápmi](#)

[Sametingets ordninger](#)

[Direkte tilskudd over Sametingets budsjett 2022](#)

[Kunstneravtalen](#)

[Søkerbaserte ordninger](#)

[Revidert sametingsbudsjett 2022](#)

[Samisk kunstnerråd](#)

[Samisk kunstnerkatalog](#)

[Den nordnorske kulturavtalen](#)

[Samisk kunstnerøkonomi](#)

[Innkjøp av samisk visuell kunst](#)

[Internasjonal satsing på samisk visuell kunst](#)

[Utfordringer](#)

[Strategier](#)

[1. Fremme samisk kunst internasjonalt](#)

[2. Ansvarliggjøre nasjonale museer og kunstinstitusjoner til å synliggjøre samisk kunst](#)

[3. Følge opp utvikling og etablering av samisk kunstmuseum](#)

[4. Støtte opp om tiltak som styrker kunstnerøkonomien](#)

[5. Mer bruk av samisk kunst i kulturskoler og Den kulturelle skolesekken](#)

[6. Arbeide for at ulike utdanningsinstitusjoner satser på samisk kunst](#)

[7. Tilrettelegge for nyskapende prosesser og virkemidler](#)

[Referanseliste](#)

[Vurdering](#)

[Sametingsrádets innstilling](#)

Innledning

De siste årene har samisk kunst, spesielt visuell kunst, hatt en betydelig utvikling. Mange samiske kunstnere har opplevd nasjonal og internasjonal anerkjennelse, samtidig som samisk kunst i større grad vises både i Sápmi og på arenaer verden over. Også nasjonalt har man i det siste for alvor fått øynene opp for samisk kunst og samiske kunstnere. Den samiske kunsten har rett og slett blitt mer synlig for et stadig større publikum.

Utviklingen er gledelig og velkommen og kan sees på som et resultat av et langvarig arbeid

med mange involverte aktører, men det er også mange utfordringer på det samiske kunstfeltet, både for den enkelte kunstner og de samiske kunstinstitusjonene.

Gjennom den internasjonale samtidskunstfestivalen i Venezia (Veneziabiennalen) 2022, der hele den nordiske paviljongen ble viet samisk kunst, har den samiske kunsten for alvor satt sitt preg på den internasjonale kunstarenaen. Hvilken effekt dette vil ha på den fremtidige samiske kunstutviklingen er det for tidlig å si noe om ennå, men det kan være verdt å stoppe litt opp for å se hvordan forholdene ligger til rette for nåværende og videre utvikling på det samiske kunstfeltet.

Sametingsrådet ønsker derfor å utforske det visuelle samiske kunstfeltet nærmere, og presentere utfordringer og anbefalinger til strategier som kan gjennomføres for å sørge for at kunstfeltet kan bli mere operativt og sørge for bedre kunstnerøkonomi og økt sysselsetting blant samiske visuelle kunstnere. Sametingsrådets utgangspunkt er at den samiske visuelle kunsten skal være fri, og hvor prinsippet om armlengdes avstand vektlegges.

Synliggjøringen av samisk kunst kan også være med på å øke demokratiseringen av det samiske samfunnet, ikke minst med en strategi som tar sikte på å nå ut bredere med samisk kunst både på lokalt-, regionalt-, nasjonalt- og på internasjonalt nivå.

Sametingsråd Maja Kristine Jåma på Veneziabiennalen 2022. Bilde: Sametinget

Sametingsrådets initiativ

I Sametingsrådets Beaiveálgu-erklæring for perioden 2021-2025 kan man lese at:

De samiske kunstnerne er viktige samiske stemmer, både i Sápmi, i Norge og internasjonalt. Samarbeidspartnerne ønsker å etablere et utdanningsprogram for samisk kunst og prioritere internasjonalisering av kunstneravtalen. I løpet av perioden vil samarbeidspartnerne prioritere å støtte samisk innhold ved Bådåddjo som europeisk kulturhovedstad i 2024 og samtidskunstutstillingen Veneziabiennalen.

23. april 2022 åpnet den 59. Veneziabiennalen. Det var Hennes Majestet Dronning Sonja som stod for åpningen. Til stede var også samiske kunstnere, representanter fra samiske kunst- og kulturinstitusjoner, samt representanter fra sametingene i Sápmi. Dette var første gang den nordiske paviljongen ble omgjort til en samisk paviljong, og dermed også første gang samene ble anerkjent som en egen nasjon i en paviljong. Åpningen av denne historiske hendelsen var en suksess, men hvor går veien videre?

Definisjoner og avgrensninger

Denne redegjørelsen omhandler status og utfordringer på det samiske visuelle kunstfeltet på norsk side av Sápmi. Redegjørelsen gir en kort situasjonsbeskrivelse og status for samisk visuell kunst. Den skal også se nærmere på rammebetingelser, samt Sametingets rolle i den framtidige forvaltningen av visuell kunst. Avslutningsvis vil den ta opp aktuelle problemstillinger og forslag til tiltak knyttet til samisk visuell kunst. De ulike anbefalingene er delt opp i lokalt-, regionalt-, nasjonalt- og internasjonalt nivå.

Hva er samisk visuell kunst?

Ifølge Store norske leksikon er definisjonen på visuell kunst:

Kunst eller visuell kunst er ensbetydende med maleri og skulptur, tegning og grafikk. Visuell kunst omfatter dessuten fotokunst, tekstilkunst, haute couture, kunsthåndverk, ny mediekunst, videokunst, installasjon, performance og design.

Det kan være behov for et bredere perspektiv når det gjelder definisjon av samisk visuell kunst.

I 2019 feiret Samisk kunstnerforbund/Sámi Dáiddačehpiid Searvi (SDS) sitt 40-årsjubileum, og i den forbindelse ga de ut boka, Sámi Dáiddačehpiid Searvi 40 jagi. I kapittelet *Politikkens kunst og kunstens politikk* beskriver kunsthistoriker Hanna Horsberg Hansen hvordan man under opprettelsen av Sámi Dáiddačehpiid Searvi (SDS) i 1979 diskuterte hvor skillelinjene gikk mellom samisk og annen kunst, men også hvor man finner skillelinjene innenfor samisk kunst (Hansen 2019):

Et skille mellom den tradisjonelle, samiske kunsten, duodji, og den kunsten som ikke var gjenkjennelig som tradisjonell, men heller hørte til i en vestlig modernisme med det samiske navnet dáidda, ble heftig diskutert både blant kunstnere og andre. Behovet for en etnisk grensedragnings mellom hva som ble ansett for å være samisk og hva som ikke var samisk, var gjennomgående for hele den etnopolitiske bevegelsen som vokste fram og som kunstnernes organisering var en del av. I iveren etter å skape noe unikt samisk, grep man til de internasjonale begrepene som kjennetegnet en nasjon gjennom språk, territorium og felles historie. I forlengelsen av slike kategorier fikk duodji status som en autentisk, samisk visuell tradisjon med røtter i fortiden, mens dáidda ble av mange oppfattet av mange som noe ikke-autentisk med tilhørighet i det «Vestlige». Kunsten ble altså tillagt en rolle som bærer av det essensielt estetisk samiske på vegne av politikken – politikken kunst. Men kan kunsten fylle en slik oppgave? Den franske filosofen Jaques Rancière er en av flere som har vært opptatt av dette spørsmålet. Han hevder at kunst ikke først og fremst er politisk, eller spiller en politisk rolle gjennom hvordan den fremstiller klassekonflikter eller knytter noen bestemte identiteter. Derimot, hevder han, kan kunsten være politisk fordi den tar avstand fra disse funksjonene og dermed åpner opp for nye erfaringer av det sanselige – kunstens politikk.

Selv om grensedragningene kanskje ikke diskuteres like heftig i dag, er begrepene duodji og dáidda godt etablert, men de opptrer ofte med referanser til hverandre. Om samisk kunst kan man lese i Store norske leksikon:

Moderne kunst kalles på samisk dáidda. Dáidda er i denne sammenheng et nyskapt samisk begrep for det som vanligvis oppfattes som kunst.

Og videre, om duodji:

Imidlertid går det en viktig linje fra duodji til dáidda, fra brukskunst til kunst i moderne forstand. Duodji omfatter så vel åndelig som materiell skapende aktivitet (...).

Hvem er de samiske visuelle kunstnerne?

Den korte definisjonen vil være at samisk kunst er kunst laget av samiske kunstnere. Nils Aslak Valkeapää sa det på en litt annen måte via kunsthistoriker Hanna Horsberg Hansen (Hansen 2021):

I boka Helsing frå Sameland skriver den samiske kunstneren Nils Aslak Valkeapää (1943-2001) at for samene er kunst en måte å leve på, en del av livsfilosofien, noe som harmonerer med naturen uten å sette spor etter seg. Hvert øyeblikk i livet er kunst, skriver han og stiller spørsmålet: Er det ikke vakkert når folk setter seg på snøen, tenner ild og samler seg rundt bålet? Kunsten som isolert fenomen, er derimot noe

nytt. Det samme er samekunstneren, hevder han. Allikevel er det livsviktig for kulturen å ta opp i seg nye og fremmede elementer for så og «...smelte disse inn i si eiga form».

Videre skriver Hansen:

Egentlig kan vi si at kunst for samer og samisk kunst ikke er så veldig forskjellig fra hva kunst er for ikke-samer eller annen kunst. En grunn til dette, er at kunst i dag ikke produseres i isolerte samfunn eller atelierer med det unike geni som produsent, hverken i Sápmi eller i resten av verden. Det er heller det motsatte som er tilfelle.

Samiske visuelle kunstnere i dag utgjør et stort mangfold som jobber innenfor mange praksiser, men som også har noen fellestrekk. Hansen skriver om dette (Hansen 2021):

Et fellestrekk kan være at de ulike praksisene forholder seg til en urfolksskontekst, eller at kunstnerne på en eller annen måte forholder seg til å være samiske kunstnere.

Denne redegjørelsen omhandler fortrinnsvis samiske kunstnere på norsk side av Sápmi, og som har den visuelle kunsten som sitt hovedvirke.

Det samiske kunstfeltet på norsk side av Sápmi

Sápmi strekker seg over fire land (Norge, Sverige, Finland og Russland), og den samiske kunsten og de samiske kunstnerne jobber gjerne på tvers av grenser både i Sápmi og verden for øvrig. Redegjørelsen må likevel sette grenser for sitt omfang, og den grensen går ved norsk side av Sápmi. Samtidig vet vi at det fins tilskuddsordninger både i Norden (f.eks. Nordisk Kulturfond: <https://nordiskkulturfond.org/> og Europa (f.eks. EUs kulturprogram Kreativt Europa: https://www.eacea.ec.europa.eu/grants_en) som også er tilgjengelige for samiske visuelle kunstnere.

Det finnes ulike finansieringskilder og stipendordninger i Norge samiske visuelle kunstnere kan søke på, som ordninger forvaltet av Kulturrådet. I tillegg finnes ordninger forvaltet av Samisk Kunstnerråd og Samerådet. Kunstnerundersøkelsen fra 2019 indikerer at Sametingets ulike ordninger for samiske kunstnere benyttes oftest.

Sametingets ordninger

Ved bruk av Sametingets ulike økonomiske virkemidler og i dialog og samarbeid med aktører på kunst- og kulturfeltet, arbeider Sametinget for gode rammevilkår for samiske kunstnere, herunder kunstnere som (også) virker innen det visuelle kunstfeltet.

Siden opprettelsen i 1989 har Sametinget både kjøpt inn og fått i gave en rekke gjenstander, billedkunst, fotografier, skulpturer og kunsthåndverk, og har således en mangfoldige kunstsamling. Et utvalg av kunstsamlingen er utstilt i sametingsbygningen, og på Sametingets kontorsteder. Her er blant annet samisk kunst fra Finland, Russland, Sverige og Norge representert. I tillegg er den offentlige utsmykningen av sametingsbygningen, gjennom statens fagorgan KORO, utført av flere samiske kunstnere og kunsthåndverkere, samt en norsk og en kvensk kunstner.

Sametinget har i samarbeid med Samisk Kunstnerråd arrangert Sametingets kunstnerkonferanser.

Sametinget støtter opp om samisk kunst og samiske kunstnere gjennom ulike finansieringsordninger.

Direkte tilskudd over Sametingets budsjett 2022

Over ordningen Kreative næringer gis det direkte tilskudd til Dáiddadállu på kr. 455 000,- i 2022. Dáiddadállu er et samisk kunstnerkollektiv lokalisert i Kautokeino. Kollektivet består av rundt 21 kunstnere som jobber innenfor forskjellige sjangre som blant annet film, dans, visuell kunst, og litteratur.

Samiske kulturinstitusjoner er avgjørende for å fremme og utvikle samisk kunst og kultur. Sametinget gir direkte tilskudd til en rekke av disse.

Samiske museer

Samiske museer er sentrale arenaer for samisk kunst. Samisk kunst er et av fagområdene for samiske museer, det være seg i form av forvaltning av egne kunstsamlinger eller i form av enkeltutstillinger i samarbeid med andre kunstinstitusjoner og/eller samiske kunstnere. De samiske kunstsamlingene øker, og forvaltning av samisk kunst ved de ulike samiske musene kommer mer i fokus.

RiddoDuottarMuseat - RDM.

RDM er en sentral arena for forvaltning og formidling av samisk kunst. Museet forvalter Sametingets kunstsamling, og innkjøpsordningen for samisk kunst og kunsthåndverk.

Innkjøpsordning for samisk kunst og Samisk kunstmagasin.

I 1974 opprettet Norsk kulturråd en innkjøpsordning for samisk kunst. Den innkjøpte kunsten ble oppbevart sammen med Sámiid Vuorká-Dávvirat/De samiske samlinger i Kárášjohka/Karasjok.

Sametinget ved daværende Samisk kulturråd overtok ansvaret for kunstsamlingen og innkjøpsordningen i 1993. Sametinget opprettet fra da av en innkjøpsordning for samisk kunst og kunsthåndverk (dáiddaduodji) og Sametinget bevilger årlig et beløp til dette formålet. For 2022 er det satt av kr. 500 000 til dette formål, hvorav minimum kr. 360 000 skal brukes til innkjøp av kunst.

Samisk kunstmagasin inngikk under stiftelsen RiddoDuottarMuseat fra 2006.

Kunstsamlingen inneholder i dag omlag 1428 verk og det har vært behov for å leie stadig nye lagerlokaler i Kárášjohka/Karasjok til å oppbevare samlingen. Spesielt etter at Sametinget og RDM fikk tilført ekstraordinære midler til innkjøp av kunst i 2020 og 2021.

Samisk kunst og samiske kunstnere nyter i dag stor oppmerksomhet og anerkjennelse nasjonalt og internasjonalt. Kunsten i den samiske kunstsamlingen er etterspurt, og lånes ut til utstillinger og arrangement i Norge og i utlandet. Utlån administreres av RDM.

Samisk kunstmuseum.

Høsten 2020 gjennomførte Statsbygg en ny konseptutredning for RiddoDuottarMuseat i Karasjok. Denne ble sluttført desember 2021. Konseptutredningen ble finansiert av Kulturdepartementet (KUD).

Byggeprosjektet har to viktige elementer som hører sammen, men som likevel i mange sammenhenger sees på som to forskjellige prosesser/byggeprosjekt. Det ene er renovering av bygget til De Samiske Samlinger-Sámiid Vuorká-Dávvirat(SVD), den kulturhistoriske delen av museet, som er en avdeling under RDM. Det andre er Samisk kunstmuseum, mer korrekt som nye lokaler til Samisk kunstmagasin som også er en avdeling under RDM.

Et av de største problemene konseptutredningen pekte på, er at samisk kunstmagasin ikke har utstillingslokaler der kunsten kan stilles ut og vises fram, samt at økende interesse for og etterspørsel etter samisk kunst gjør forvaltning og utlån krevende med flere lokaliteter og stor avstand mellom lokalitetene. Konseptvalg for SVD og samisk kunstmuseum i Karasjok ble behandlet i Sametingets plenum juni 2022, i sak 22/1332. Utbygging av Samisk kunstmuseum følges opp.

Árran julevsáame guovdásj/ Árran lulesamisk senter har tatt imot Hans Ragnar Mathisens omfattende kunstsamling. Samlingen gjennomgås og katalogiseres, og et magasin er oppført.

Saviomusea/Saviomuseet i Kirkenes er en del av Stiftelsen Deanu ja Várjjat Museasiida - Tana og Varanger Museumssiida. Sør-Varanger kommune eier en stor samling kunstverk av den samiske kunstneren John Andreas Savio. En mindre del av samlinga er utstilt i Saviomuseet, som fra 2002 har holdt til i Grenseland-museet i Kirkenes. Saviomusea/Saviomuseet er et nasjonalt museum som dokumenterer og formidler kunst etter John Savio (1902-1938). Statsbygg har utarbeidet en Mulighetstudie for nye lokaler for Saviomuseet i Kirkenes.

Davvi álbmogiid guovddáš/Senter for nordlige folk formidler samisk kunst gjennom jevnlige temporære utstillinger i et eget galleri. Senteret planlegger en fast formidling av Nils Aslak Valkeapääs kunst.

Andre samiske museer har mindre kunstsamlinger, men har ikke skilt ut disse fra den ordinære gjenstandssamlingen.

-Sámi Dáiddaguovddáš / Samisk senter for Samtidskunst. Senterets formål er å være en betydningsfull visningsarena med hovedfokus på internasjonal samisk samtidskunst med lokal forankring i Sápmi, samtidig som det skal være en viktig møteplass for alle kunstnere og kunstinteresserte. Institusjonen skal støtte, formidle og synliggjøre samisk samtidskunst i Europa, til urfolksområder og til de største kunstarenaer i verden. Det er avsatt kr 5 337 000 i direkte tilskudd til Sámi Dáiddaguovddáš i 2022.

-Lásságámmi: Stiftelsen Lásságámmi skal ta hand om og fremme den kulturelle og åndelige arven etter multikunstneren Nils-Aslak Valkeapää - Áillohaš. Stiftelsen driver kunstner- og forskerboligen Lásságámmi i Skibotn. Gjennom å la utvalgte personer bo og arbeide med egen kunst og forskning i huset etter Nils-Aslak Valkeapää, ønsker stiftelsen å stimulere beboerne til fortsatt faglig og kunstnerisk utvikling. Det er avsatt kr. 343 000 i 2022.

-Flere av kulturinstitusjonene, museene, teatrene og festivalene som mottar direkte tilskudd over sametingsbudsjettet bidrar på ulikt vis til visning og synliggjøring av samisk visuell kunst. De kan også være møteplasser, arenaer og lokaler for produksjon av kunst, kurs, workshops, seminarer med mer.

Kunstneravtalen

Samisk Kunstnerråd har seks samiske kunstnerorganisasjoner som medlemmer, og Kunstnerrådet fungerer som et felles sekretariat for medlemsorganisasjonene. Medlemsorganisasjonene er Samisk Kunstnerforbund, Juoigiid Searvi, Samisk Filmarbeiderforbund, Samisk Forfatterforening, Samiske Komponister og Sámi Lávdí. En viktig del av Kunstnerrådets arbeid er å fremme alle kunstnergrener som visuell kunst, joik, musikk, litteratur, film og scenekunst.

Sametinget har et godt samarbeid med de samiske kunstnerorganisasjonene. Den 4-årige samarbeidsavtalen mellom Sametinget og Samisk kunstnerråd, med årlig forhandling om en kunstneravtale, er et sentralt verktøy. Samarbeidsavtalen inneholder målsettinger for samisk kunstpolitikk og retningslinjer for hvordan forhandlinger om en samisk kunstneravtale skal foregå mellom partene. Avtalen er etablert for å styrke samarbeidet med kunstnerne om prioriteringer for å utvikle samisk kunst, og er også et virkemiddel for gjennomføring av Sametingets kunst- og kulturpolitikk. Den årlige Kunstneravtalen omfatter økonomisk ramme for ordninger partene er enige om. Den økonomiske rammen utbetales årlig som et direkte tilskudd til Samisk kunstnerråd. For 2022 er det satt av kr. 9 092 000 til Kunstneravtalen.

Det er også andre ordninger og prosjekter i sametingsbudsjettet som direkte eller indirekte støtter opp om samisk kunst og samiske kunstnere.

Søkerbaserte ordninger

Sametingets søkerbaserte ordninger på kulturfeltet omfatter *Tilskudd til kulturtiltak*, hvor målet for tilskuddsordningen er *gode rammevilkår for samiske kunstproduksjoner og kulturopplevelser*.

En av prioriteringene under ordningen er *Prosjekter og produksjoner med kulturell og kunstneriske uttrykk*, der samiske kunstnere kan søke om midler til produksjon, herunder visuell kunst. Det oppleves en stor mengde med søknader fra samiske kunstnere over denne prioriteringen på visuell kunst, spesielt på filmproduksjoner og performance. Ordningen har også en prioritering som omhandler *Kulturarrangement med fokus på samisk kunst, kultur*

og samfunnsdebatt der arrangører kan søke om midler blant annet til å hente inn samiske produksjoner og å sette opp utstillinger med visuell kunst. Der ser man også at det er et stort ønske om å hente inn samiske kunstnere til utstillinger, både til nasjonale og internasjonale utstillinger. Det finansieres også prosjekter som bidrar til internasjonalisering av samisk kunst og kultur, herunder den visuelle kunsten.

Den søkerbaserte ordningen for litteratur kan inkludere litteratur med illustrasjoner eller kunstoffotografi. Blant annet har det vært finansiert kunstbøker eller portrettbøker om samiske kunstnere der bildekunst har vært en stor del av boken. I tillegg finansieres illustrasjonskostnader særlig til skjønnlitteratur der det er naturlig. Spesielt har det vært fokus på gode illustrasjoner til barne- og ungdomsbøker.

Sametingets kultur- og idrettsstipend skal motivere samisk ungdom til å engasjere seg innenfor kunst, kultur og idrett. Sametinget deler ut fire stipend årlig på til sammen 100 000 kr, to stipend til idrett og to stipend til kunst og/eller kultur. Dette er en populær ordning og hvert år kommer det inn mange gode søknader. Over denne ordningen har det vært tildelt stipend til flere unge kunstnere som kommer inn under definisjonen visuell kunst, blant annet fotokunst, videokunst, installasjon, performance og design.

Revidert sametingsbudsjett 2022.

Over Sametingets Revidert budsjett 2022, under kapittel 8.6.5 *Museer - direkte tilskudd*, ble det gitt et ekstra tilskudd til RiddoDuottarMuseat på kr. 500 000. Målet for tilskuddet er å forvalte og utvikle Sametingets kunstsamling på en god måte, samt å berede grunnen for et samisk kunstmuseum.

Bakgrunnen for tilskuddet var at Sametinget i 2020 og 2021 mottok ekstra bevilgninger til innkjøp av kunst, som et tiltak i forbindelse med covid-19 pandemien. Bevilgningene ble viderefordelt til RiddoDuottarMuseat. Det oppsto en utfordring ved at RDM ikke har tilstrekkelig lokaler for all den ekstra kunsten som skal kjøpes inn. RDM måtte leie eksterne lokaler og kjøpe inn inventar for å kunne magasinere kunsten på en god måte. Forvaltning av den økte mengden innkjøpt kunst, medførte et behov for økte administrative ressurser til arbeidet.

Over Revidert sametingsbudsjett 2022 ble det også bevilget kr. 300 000 til å gjennomføre en mulighetsstudie for nye lokaler for Saviomuseet i Kirkenes. Sametinget og museumssiidaen har igangsatt et arbeid med en mulighetsstudie for et mulig nytt lokale for Saviomuseet. Statsbygg gjennomførte mulighetsstudien som ble ferdigstilt første halvår 2022.

Samisk kunstnerråd.

Samisk kunstnerråd administrerer flere støtteordninger beregnet for samiske kunstnere og kunstnergrupper. Ordningene er Samiske kunstnerstipend, Samiske Kunstneres og Forfatteres Vederlagsfond, Dáiddafoanda.

<https://samidaiddar.no/no/tjenester/stotteordninger/>

En av medlemsorganisasjonene til Samisk kulturråd er Samisk Kunstnerforbund (SDS).

Fra SDS nettside står det om organisasjonen:

Medlemmene i SDS arbeider på et høyt kunstnerisk nivå i et mangfold av kunstuttrykk. De fleste av oss har lang kunstutdannelse fra kunstakademier, høyskoler og universiteter. Samtidig har vi kjempet fram visningsstedet Sámi Dáiddaguovddáš (SDG)/Samisk senter for Samtidskunst og etablering av stipender, utstillingsvederlag og andre støtteordninger. Vi formidler samtidskunst og dáidda- duodji/kunsthåndverk i og utenfor det samiske området, arbeider som kuratorer, kunsthøgskolelærere og formidlere, og arbeider aktivt opp mot Sameting og departementer i Norge, Sverige og Finland. SDS har stått helt sentralt i etableringen av en egen innkjøpsordning for samisk kunst (dáiddaduodji og samtidskunst) og i forlengelsen av den forslag om opprettelsen av et eget samisk kunstmuseum.

Blant prosjektene i regi av SDS har vært vandreutstillingen Áigemátki, som ble vist ut året 2019 i Norge, Sverige, Finland og Russland. Og arrangementet av Samisk kunsthøgskole i

november 2019 for å markere 40-årsjubileet til SDS, og for å feire samisk kunst, egenart, styrke, mangfold og identitet.

Samisk kunstnerkatalog

Samisk kunstnerkatalog er utarbeidet av Samisk Kunstnerråd. Den Samiske Kunstnerkatalogen har som formål å tilby en arena på SDR sin nettside der samiske kunstnere som er medlemmer i SDRs medlemsorganisasjoner kan formidle sitt virke og kunstneriske arbeid til mulige arbeidsgivere og samarbeidspartnere.

<https://samidaiddar.no/no/samisk-kunstnerkatalog/>

Kunstnerkatalogen er en god arena for formidling og synliggjøring. Katalogen viser også den store bredden blant samiske kunstnere og samiske kunstuttrykk. Den synliggjør også at mange samiske visuelle kunstnere arbeider i et bredt spekter av uttrykk, og ofte interdisiplinært

Den nordnorske kulturavtalen

Troms og Finnmark fylkeskommune og Nordland fylkeskommune samarbeider om, og gir driftstilskudd til kunst- og kulturinstitusjoner i landsdelen, samt gir tilskudd til nordnorske organisasjoner som organiserer skapende og utøvende kunstnere. Formålet med avtalen er å videreutvikle kultursamarbeidet i Nord-Norge.

Den nordnorske kulturavtalen 2022-2025 ble vedtatt i fylkestingene i juni 2021.

Det fremgår av avtalen at samisk språk, kunst og kultur er en sentral og integrert del av det nordnorske kulturlivet, samt at alle institusjoner i Den nordnorske kulturavtalen har et selvstendig ansvar for å følge opp den samiske dimensjonen innenfor sitt ansvarsområde.

Det Samiske Nasjonalteatret Beaivváš er eneste samiske institusjon med i avtalen denne perioden. Áarjelhsaemien Teatere/Sydsamisk teater vil fra 2024 innlemmes i avtalen med økonomisk bidrag.

Sámi Dáiddaguovddáš / Samisk senter for Samtidskunst var med i avtalen i en tidligere avtaleperiode. De falt imidlertid ut av avtalen. Sametinget oppfordrer til at partene ved forhandlinger for neste avtaleperiode vurderer å ta Sámi Dáiddaguovddáš inn igjen i Den nordnorske kulturavtalen.

Ingen samiske kunstnerorganisasjoner mottar tilskudd gjennom avtalen. Det er med stor sannsynlighet samiske kunstnere som er medlemmer i de kunstnerorganisasjonene som mottar tilskudd.

Samisk kunstnerøkonomi

Flere undersøkelser viser at det er store utfordringer når det kommer til samisk kunstnerøkonomi. I 2015 utarbeidet Kultur- og likestillingsdepartementet en rapport: Kunstens autonomi og kunstens økonomi. I denne rapporten kom det fram at inntektene til visuelle kunstnere hadde gått ned siden forrige undersøkelse i 2006, og at de visuelle kunstnerne har lavere markedsinntekter og større andel av inntekter fra stipend og vederlag enn kunstnere generelt. En oversikt viser også at visuelle kunstnere i gjennomsnitt har en inntekt som ligger langt under gjennomsnittsinntekten i Norge (Kultur- og likestillingsdepartementet 2015, 33).

Funnene i denne rapporten har mest sannsynlig overføringsverdi for samiske visuelle kunstnere.

I 2019 gjennomførte konsulentselskapet Noodt & Reiding AS en samisk kunstnerundersøkelse på bestilling fra Samisk Kunstnerråd og Sametinget. Undersøkelsen ble gjort på bakgrunn av en spørreundersøkelse, og her er de viktigste innspillene som kom fra en rekke kunstnere for å øke inntekter fra kunstnerisk virksomhet (Noodt & Reiding AS. 2019, 22):

- De viktigste innspillene for å øke inntekten fra kunsten er:*
- *Langvarige stipend/arbeidsstipend for å utvikle kunsten*

- Økonomisk ro til å jobbe med kunst uten å måtte lete etter andre jobber
- Hjelp til markedsføring og hjelp til å finne arenaer som selger kunst
- Internasjonal markedsføring sammen med andre kunstarter/kunstnere
- Hjelp til å booke jobber og hjelp til promotering
- Flere kunstneriske oppdrag, spesielt fra det offentlige (DKS, utstillinger, øvrige arenaer, freelanceoppdrag, m.v.)
- Samarbeide med institusjoner som har infrastruktur på plass: produsent, kunstnerisk skaper og distribusjon/markedsfører

Det må samtidig bemerkes at ovennevnte innspill kommer fra forskjellige kunstnergrupper, og ikke bare samiske visuelle kunstnere.

I et innspill fra Samisk kunstnerforbund/ Sámi Dáiddačehpiid Searvi (SDS) 2022, beskrives den samiske kunstnerøkonomien som et lappeteppe fra ulike inntektskilder. Det er ikke alle inntektskilder som er kunstrelatert, noe som spiser av tiden kunstneren kunne brukt på utvikling og produksjon av kunst. I tillegg har de fleste kunstnere behov for økonomisk støtte på flere nivå i sitt virke med samisk visuell kunst.

SDS skisserer fem løsninger som til sammen kan være med å styrke den samiske kunstnerøkonomien:

- A. For å styrke kunstnerøkonomien er ett tiltak å bidra til øremerking av midler til ulike visningssteder som skal gå til avlønning av de kunstnerne som deltar der.*
- B. Et annet tiltak er å bidra til flere og større stipender, flere visnings- og utsalgssteder og større synlighet for kunstnerne i Sápmi.*
- C. Større synlighet oppnås ikke minst ved at kunnskap om samisk visuelt kunstfelt blir en naturlig del av pensum for universiteter og høyskoler som underviser i kunsthøgskole og kuratorkompetanse.*
- D. I dag er kunstnerstipender ikke pensjonsgivende. Det betyr at de fleste aktive kunstnere, som mottar stipender og andre støtteordninger til kunstnerskapet, uten full jobb ved siden av, ender opp som minstepensjonister. Dette må endres! Arbeidsstipender er skattepliktige og bør også gi pensjonspoeng.*
- E. Vi tror det er viktig at det norske sametinget intensiverer samarbeidet med de andre sametingene for å bidra til større bevilgninger til kunstfeltet også der.*

Hele innspillet fra SDS er vedlagt redegjørelsen.

Kultur- og likestillingsdepartementet utarbeider for tiden en stortingsmelding om kunstnerpolitikken («Kunstnermeldingen»). Den vil også omhandle kunstnerøkonomi. I forbindelse med meldingsarbeidet skal departementet holde et høringsinnspillsmøte høsten 2022 med samiske kunstnere og kunstnerorganisasjoner i Karasjok.

Innkjøp av samisk visuell kunst

Det er positivt at samisk visuell kunst er å finne på flere arenaer, men det finnes ikke en fullstendig oversikt over mye samisk visuell kunst som blir kjøpt inn av private og offentlige institusjoner, eller til utsmykningsoppdrag. Det kan også problematiseres hvordan samisk visuell kunst oppbevares og formidles, og at den samiske kunsten er underrepresentert ved norske kunstmuseer.

I rapporten *Eit paradigmeskifte? Kunstinnkjøp ved norske kunstmuseum som covid-19-tiltak* (Kultur- og likestillingsdepartementet 2022 21) formuleres følgende:

Det held ikkje lenger for museum i sør å tenkja at samisk kunst tar Sametinget seg av. Samar er omsider blitt ein del av den større nasjonale historia. Som det heiter i stortingsmeldinga Kulturens kraft: «Den samiske kunsten representerer røyster og erfaringar som utgjer ein del av forteljinga om Noreg, og er derfor ein ressurs for

kulturlivet.

Oppmerksomhet rundt samisk visuell kunst dens siste tiden vil forhåpentligvis også gjenspeiles i de nasjonale kunstmuseenes kataloger og innkjøpslister. Ifølge ovennevnte rapport er tendensen for offentlig innkjøp av samisk visuell kunst økende på linje med anerkjennelsen av at samisk kunst- og kulturhistorie er en del av nasjonenes historie (Kultur- og likestillingsdepartementet 2022 21). Innkjøp av visuell samisk kunst er med på å bedre både den enkelte samiske kunstners økonomi, i tillegg til at den vil berike innkjøpers samling for et bredere publikum, og ikke minst for ettertiden.

Internasjonal satsing på samisk visuell kunst

I et intervju med NRK Sápmi våren 2022 (Hætta 2022) uttalte en kurator ved Nasjonalgalleriet at *samisk kunst har vært i en blindsoner*. I den samme artikkelen går det fram at Nasjonalgalleriet tar selvkritikk for mangel på kunnskap om samisk kunst, og at det nå kjøpes inn og stilles ut samisk kunst i mye større grad enn før. Man kan spørre seg om det er den internasjonale satsingen på samisk kunst som har vært en nasjonal øyeåpner. I den samme artikkelen er poet og billedkunstner Synnøve Persen også sitert:

– Jeg føler samisk kunst er mer kjent i utlandet enn hjemme i Norge (...).

En stortingsmelding, Kulturens kraft — Kulturpolitikk for framtida (Kulturdepartementet 2018) ser potensialet i erfaringer mange samiske visuelle kunstnere allerede besitter:

Samiske kunstnere har lang erfaring med kultursamarbeid over landegrensene og med andre urfolk. Erfaringsutveksling og kunnskapsoverføring mellom norske og samiske kunstnere og kulturaktører kan medvirke positivt i arbeidet for å utnytte dei moglegheitene som internasjonaliseringa gir.

I 2022 kom Kultur-Sápmis *Tenketank rapport 2021-2022* med følgende konklusjon om samisk kunst og internasjonal etterspørsel (Tenketank rapport 2021-2022, s10):

Det er i dag stor global interesse og økt etterspørsel for samisk kunst og kultur. Feltet klarer ikke å imøtekomme den store etterspørselen på en måte som kommer det samiske samfunnet og de samiske kulturnæringsaktørene til gode, og det er behov for en styrket infrastruktur og samiske finansieringsordninger.

Den internasjonale satsingen på samisk visuell kunst de siste årene er i stor grad initiert og gjennomført av Office for Contemporary Art Norway (OCA) som har hatt en ledende rolle i løfte opp samiske kunstnere på internasjonale arenaer, blant annet med Documenta 14 i 2017, en internasjonal kunstmønstring i Kassel, Tyskland, som arrangeres hvert femte år, og der OCA i stor grad satte søkelys på kunstnergruppen Mázejoavku (1978-1983), i tillegg til yngre kunstnere. OCA er en del av nettverket Norwegian Arts Abroad (NAA), hvis mandat er å sørge for økt internasjonalisering av kunst i Norge.

I 2022 har OCA i samarbeid med Sametinget i Norge og Samisk Parlamentarisk Råd gjennomført den tidligere nevnte Veneziabiennalen, et av verdens største kunstbiennaler.

Utfordringer

Det samiske visuelle kunstfeltet har på den ene siden en positiv utvikling der flere kunstnere når ut til et bredere publikum både nasjonalt og internasjonalt. På den annen side viser ulike kunstnerundersøkelser at det å jobbe med samisk visuell kunst har mange utfordrende aspekter, både for den enkelte kunstner, kunstinstitusjonene og andre som jobber på det samiske kunstfeltet. Nedenfor skisseres noen utfordringer på det samiske visuelle kunstfeltet:

Kunstnerøkonomien er svak

For mange kunstnere er det utfordrende økonomisk å virke som kunstner uten å ha andre inntektskilder i tillegg. Undersøkelser avdekker også at selve omsetningsleddet i stor grad mangler, eller for den saks skyld

omsetningsarenaer generelt.

- Det bør være lettere for kunstnerne å være kunstnere. Undersøkelser viser at mange samiske kunstnere bruker uforholdsmessig mye tid til administrativt arbeid. Det handler ofte om å finne informasjon og vite hvilke støtte- og formidlingsordninger som finnes. Mye tid går også til å skrive søknader.

· Infrastrukturen og utdannelsetilbudet

Det er prekær mangel på samiske kuratorer, både i det samiske samfunnet, men også i majoritetssamfunnet, både nasjonalt og internasjonalt. Det er også stor mangel på andre støttefunksjoner som f.eks. konservatorer, produsenter og kunstsribenter. Det mangler også samisk metodologi på feltet. Selv om det er stor internasjonal interesse for samisk kunst, og samiske kunstnere er interessert i å selge, mangler det et mellomledd for å kunne formidle samiske kunstnere.

· Bevaring og formidling

Det fins fremdeles ikke et eget samisk kunstmuseum. Et eget samisk kunstmuseum med samisk perspektiv bygd på samiske premisser har vært ønsket og jobbet for i en årrekke. Fra 21. april til 29 august 2017 ble Nordnorsk Kunstmuseum (NNKM), med daværende direktør Jérémie McGowan i spissen gjort om til et midlertidig Sámi Dáiddamusea gjennom utstillinga *There is no. 60* kunstnere fra hele Sápmi var representert. Denne prisberømte utstillinga skulle vise seg å være den mest besøkte gjennom tidene, og den fikk for alvor satt søkelys på behovet for et eget samisk kunstmuseum. I tillegg fins det ingen egne samiske kunstgallerier til å formidle samisk kunst på. Samisk visuell kunst formidles imidlertid på andre arenaer, men da kanskje i en annen kontekst.

· Kunnskap om samisk visuell kunst

Flere undersøkelser (bl.a. Utredning om samisk kunst og kultur på arenaer i Norge) har avdekket behov for større kunnskap om samisk kunst, spesielt blant nasjonale institusjoner. Dette kan beskrives som et generelt og utbredt strukturelt problem i majoritetsbefolkningen. I formidlingen av samiske visuell kunst vil det være en stor fordel om formidleren kjenner til samiske verdier, om den muntlige tilnærmingen og fortellertradisjonen. Et konkret eksempel på det er Måret Anne Saras kunstverk *Pile o' Sápmi* som består av et hengende «teppe» av 400 reinhoder, og som er utstilt på Nasjonalmuseet. Ifølge kunstneren skal verket være skapt i protest mot norsk reindrifts- og arealpolitikk i Sápmi (<http://www.pileosapmi.com/>). Den korte teksten som er satt opp ved siden av kunstverket kan gjøre at publikum ikke forstår budskapet. Her kreves det kunnskap fra både formidlere og publikum, som det er mangel på i dag.

I tillegg er det behov for å styrke kompetansen på formidling av kunst på de samiske institusjonene. Det er flere museer og kulturhus som har kunstutstillinger som en del av sin daglige virksomhet. Det gjør at samisk kunst når ut til et større publikum også lokalt. Samtidig genererer det et behov for samarbeid og erfaringsutveksling på tvers av institusjoner.

· Anerkjennelse av kunstfeltet som et grenseoverskridende felt

Den samiske visuelle kunsten kan sies å være grenseoverskridende i sin natur, men strukturen rundt den er ikke det. Til det mangler det en koordinert policy og virkemidler på et allsamisk/nordisk nivå.

- **Internasjonalisering**

Selv om den samiske visuelle kunsten på mange måter er mer kjent internasjonalt enn nasjonalt, er mye av kontakten med ulike institusjoner personavhengig. Det er behov for mer forutsigbare avtaler og strukturer som gjør det enklere å formidle samisk kunst til internasjonalt.

Strategier

På bakgrunn av funnene gjort i redegjørelsen foreslår Sametingsrådet følgende strategier:

1. Fremme samisk kunst internasjonalt

- Formalisere samarbeidet mellom Sametinget og Office for Contemporary Art Norway (OCA): <https://oca.no/>. En formalisering av samarbeidet med OCA vil gi mer forutsigbarhet og rom for organisering og planlegging til internasjonale kunstarenaer. Satse på større grad av samarbeid med nettverk tilknyttet Norwegian Arts Abroad (NAA): <https://norla.no/nb/om-norla/norwegian-arts-abroad>
- Dette nettverket kan se nærmere på mulighetene for å etablere et eksportkontor for samisk kunst.
- Utvikle større og tettere samarbeid med sametingene i Finland og Sverige gjennom Samisk parlamentarisk råd (SPR) for å få et felles løft på nordisk nivå. Dette innebærer også samarbeid med Frame Contemporary Art i Finland og IASPIS – Internationella programmet för bild och form i Sverige.

2. Ansvarliggjøre nasjonale museer og kunstinstitusjoner til å synliggjøre samisk kunst

- Oppfordre nasjonale nøkkelinstitusjoner til å satse mer på innkjøp, synliggjøring og formidling av samisk visuell kunst. De samme institusjonene bør også oppfordres til økt samisk representasjon i styringsstrukturene. Dette bør framgå i institusjonens vedtekter og/eller styringsdokumenter.

3. Følge opp utvikling og etablering av samisk kunstmuseum

- Sametinget ser for seg at Samisk kunstmuseum har et overordna ansvar for samiske kunstsamlinger ved de samiske museene på grunn av deres kunstkompetanse og framtidige kapasitet, men at det kan være lokale løsninger og ansvarsfordelinger. Samisk Kunstmuseum vil være viktig i museenes arbeid med samisk kunst, særlig med kompetanse og kapasitet som kan deles med andre museer.

4. Støtte opp om tiltak som styrker kunstnerøkonomien

- Påse at nasjonale støtteordninger til kunstnere, f.eks. gjennom arbeidsstipend, utstillingsstipend, materialstipend, reisestøtte, prosjektstipend, mv., også gir samiske visuelle kunstnere.
- Gjennom Sametingets egne tilskuddsordninger bidra til å støtte samiske kunstnere. Videreføring av kunstneravtalen og samarbeidet med Samisk kunstnerråd.

5. Mer bruk av samisk kunst i kulturskoler og Den kulturelle skolesekken

- Oppfordre Kulturtanken/Den kulturelle skolesekken til å formidle og synliggjøre samiske kunstnere og kulturarbeidere.
- Kulturskoler i samiske områder bør også oppfordres til å satse på tilbud innen samisk visuell kunst.

6. Arbeide for at ulike utdanningsinstitusjoner satser på samisk kunst

- Oppfordre ulike utdanningsinstitusjoner til å satse på samisk kunstutdanning, og kunne tilby studier knyttet til det. Herunder også kuratorprogram, konservatorer og

skribenter som kan utvikle tekst til kunstmagasiner, utstillinger og presse i inn- og utland.

7. Tilrettelegge for nyskapende prosesser og virkemidler

- Oppfordre til utvikling av et samisk kuratorprogram. Flere kunstutstillinger er mer kuratorstyrte, men det er få samiske kuratorer og få kuratorer som kan mye om samisk kunst. Samtidig har samiske kunstnere ofte arbeidet kollektivt og i samarbeid med andre kunstnere. Det er behov for å se nærmere på dette området for å kunne foreslå gode strategier og tiltak.
- Oppfordre til kartlegging av ulike residence-ordninger som både kan samle samiske kunstnere, men også residence i samarbeid med andre urfolk.
- Jobbe for en koordinert ordning, mulig som et samarbeid med ulike kunstnerorganisasjoner, der samiske visuelle kunstnere kan få hjelp til administrative oppgaver rundt sitt kunstneriske virke, søknadsskriving som kan hjelpe samiske søkere og hjelp til å navigere i dette.

Fra Venezia Biennalen 2022. Foto: Sametinget

Referanseliste

Artikler

Hætta, Wenche Marie. 2022 «Samisk kunst har vært i en blindsoner.» *NRK Sápmi*, 24. mai 2022. <https://www.nrk.no/sapmi/nasjonalmuseet-tar-grep---fokuserer-pa-samisk-kunst-1.15974096>

Hansen, Hanna Horsberg. 2019. «Politikkens kunst og kunstens politikk.» I Sámi Dáiddačehpiid Searvi 40 jagi.

Hansen, Hanna Horsberg. 2021. «Samisk kunst – Et mangfold av praksiser.» Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen. <https://kunstkultursenteret.no/ressursbase/samisk-kunst-et-mangfold-av-praksiser/>

Mørstad, Erik «Kunst (visuell kunst)» *Store norske leksikon*, 2022. [https://snl.no/kunst - visuell kunst](https://snl.no/kunst-visuell-kunst)

Rød, Arve «Samisk kunst» *Store norske leksikon*, 2022. [https://snl.no/samisk kunst](https://snl.no/samisk-kunst)

Nettsider
<http://www.pileosapmi.com/>

Rapporter og undersøkelser
 Samerådet. Kultur-Sápmi «Tenketank rapport 2021-2022 - Om det samiske kulturfeltet i dag og tanker omkring en styrket selvbestemmelse for det fremtidige samiske kunst- og kulturfeltet.» Karasjok, 2022. <https://www.saamicouncil.net/documentarchive/kultur-spmi-tenketank-2021-2022>

Noodt & Reiding AS. «Samisk kunstnerundersøkelse.» Prosjekteier Sametinget/Samisk kunstnerråd. Alta: Noodt & Reiding AS, 2019.

Offentlige kilder
 Kultur- og likestillingsdepartementet. «Utredning om samisk kunst og kultur på arenaer i Norge.» Utredning av Grete Indahl. 2018
<https://www.regjeringen.no/contentassets/95ef87bbc698429982b957a63d4f0476/utredning-om-samisk-kunst-og-kultur-pa-arenaer-i-norge.pdf>

Kultur- og likestillingsdepartementet. «Eit paradigmeskifte? Kunstinnkjøp ved norske kunstmuseum som covid-19-tiltak.» Rapport av Jorunn Veiteberg, 2022.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/eit-paradigmeskifte-kunstinnkjop-ved-norske-kunstmuseum-som-covid-19-tiltak/id2897880/>

Kulturdepartementet. «Kulturens kraft — Kulturpolitikk for framtida.» St. meld. nr. 8 (2018–2019). Oslo: Kulturdepartementet, 2018. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-8-20182019/id2620206/>

Kultur- og likestillingsdepartementet. «Musea i samfunnet — Tillit, ting og tid.» St. meld. nr. 23 (2020–2021). Oslo: Kultur- og likestillingsdepartementet.

Kultur- og likestillingsdepartementet. «Rapport: Kunstens autonomi og kunstens økonomi.» Oslo, 2015. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/rapport-kunstens-autonomi-og-kunstens-okonomi/id2364099>

Høringsinnspill
 Utfordringer for samiske visuelle kunstnere, Sámi Dáiddačehpiid Searvi (SDS) 28. august 2022

Innspill til kunstermelding 2019, Office for Contemporary Art Norway (OCA)

Annet
 Samarbeidsavtale mellom Sametinget og Samisk kunstnerråd 2020 – 2024
 Plenumssak - Prinsipper for Sametingets museumspolitik 2020

Sametingsrådets innstilling

Sametinget har drøftet Sametingsrådets redegjørelse om samisk visuell kunst. Redegjørelsen er vedlagt protokollen.

Sametingsrådet – plenumsaker - 011/22

SRP - vedtak:

Sametingsrådets innstilling

Sametinget har drøftet Sametingsrådets redegjørelse om samisk visuell kunst. Redegjørelsen er vedlagt protokollen.

Sametingets plenum - 033/22

SP - vedtak: